Utbildningsförvaltningen
Upplevelseförvaltningen

Fritidshem vs. Fritidsklubbar

Bakgrund

Upplevelsenämnden och utbildningsnämnden fick i uppdrag att under 2025 starta arbetet med fritidsklubbar som komplement till fritidshem i kommunen. I kommunfullmäktiges årsplan med budget 2026 och plan 2027–2028 säger kommunfullmäktige att ”Vi vill att fritidsklubbars öppna verksamheter bedrivs utifrån samma läroplan som för fritidshemmen med en tydlig pedagogisk inriktning, god omsorg om eleverna och med en meningsfull fritid. Under 2026 ser vi att arbetet fortskrider.”

I dagens svenska skolsystem utgör fritidshem och fritidsklubb två centrala verksamheter för barns och ungas fritidstid. Trots att båda erbjuder meningsfulla aktiviteter efter skoldagen, skiljer de sig åt på flera viktiga punkter vad gäller målgrupp, innehåll, styrning och lagstiftning.

Fritidshem

Fritidshem är en pedagogisk verksamhet som riktar sig till elever från förskoleklass till och med årskurs 3 (i vissa fall även upp till årskurs 6, om eleven har särskilda behov). Huvudsyftet är att komplettera utbildningen i förskoleklass och grundskola samt att erbjuda elever en trygg miljö före och efter skoltid och under lov. Fritidshemmen styrs av skollagen (2010:800) och omfattas av Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22). I Lgr22 finns särskilda mål och riktlinjer för fritidshemmet, exempelvis att stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda en meningsfull fritid och rekreation. Majoriteten av Enköpings kommuns grundskolor har fritidshemsverksamhet.

Fritidsklubb eller Öppen fritidsverksamhet

Fritidsklubben är mer frivillig i sin karaktär och har mindre omfattande styrning från lag. Verksamheten regleras inte av skollagen på samma sätt som fritidshem. Det finns ingen läroplan för fritidsklubbar. De har inte de pedagogiska mål och den struktur som läroplanen för fritidshemmen anger. Det finns inte några formella krav på pedagogisk inriktning. Fritidsklubbar styrs istället av kommunernas egna riktlinjer och räknas som en del av den öppna fritidsverksamheten. Målet är dock fortfarande att erbjuda en trygg miljö och en meningsfull fritid, men med större fokus på fritidsaktiviteter och mindre på pedagogisk verksamhet. I Enköpings kommun erbjuds öppen verksamhet i fritidsklubb för barn i årskurs 3 - 6 på upplevelsenämndens uppdrag. Det finns två fritidsklubbar, i Romberga och på Västerleden.

Fritidsgård

Fritidsgårdar är öppna mötesplatser för barn och unga. Där kan man träffa kompisar, spela spel, lyssna på musik, träna, pyssla, få hjälp med läxor eller bara hänga i en trygg och drogfri miljö med vuxna ledare på plats. Syftet är både att skapa en meningsfull fritid och att stärka ungas inflytande, självkänsla och delaktighet i samhället. I Enköpings kommun finns fritidsgårdar i centralorten och i två kransorter. Fritidsgårdarna är öppna för elever i årskurs 7 till och med den dag eleven fyller 17 år.

Skillnader mellan fritidshemmets och fritidsklubbens uppdrag

Övergripande placering i skolsystemet

Fritidshem ingår i skolväsendet och är en utbildningsform enligt skollagen. Det regleras i skollagens (2010:800), kapitel 14. Fritidshemmet är en del av skolans samlade utbildningsuppdrag och lyder under rektor.

Fritidsklubb är ett vardagsnamn för det som i skollagen kallas öppen fritidsverksamhet. Det regleras i skollagen kapitel 25 – Annan

pedagogisk verksamhet. Det ingår inte i skolväsendet och är inte en utbildningsform i lagens mening[1].

Ålder och målgrupp

Verksamhet	Ålder enligt skollagen
Fritidshem	Förskoleklass – t.o.m. vårterminen det år eleven fyller 13
Fritidsklubb (öppen fritidsverksamhet)	Från höstterminen det år eleven fyller 10

Kommunen får erbjuda fritidsklubb istället för fritidshem för elever från 10 år, om eleven inte har behov av särskilt stöd som kräver fritidshem.

Styrning genom lag och läroplan

Fritidshem är tydligt läroplansstyrt och styrs genom Skollagen 14 kap. som anger fritidshemmets syfte, omfattning, personalansvar samt kvalitet och miljö. Läroplan Lgr22 gäller och anger att fritidshemmet styrs av:

- Del 1: Skolans värdegrund och uppdrag
- Del 2: Övergripande mål och riktlinjer
- Del 4: Fritidshemmets syfte och centrala innehåll

Undervisning är ett lagbegrepp även i fritidshem, med bred tolkning där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

Fritidsklubb är inte läroplansstyrd. Den omfattas inte av Lgr22. Det finns ingen nationell läroplan, inga centrala innehåll eller mål. Dessutom ska verksamheten vara öppen, är frivillig och ska inte ersätta fritidshem för elever med särskilt stöd

Fritidsklubbens innehåll, pedagogiskt upplägg och kvalitet regleras i stället genom kommunala riktlinjer, nämndbeslut och lokala policys

[1] Rätt till fritidshem eller öppen fritidsverksamhet - Skolverket

Personal och ansvar

Fritidshem ska enligt skollagen ledas av rektor. Undervisningen ska bedrivas av lärare med legitimation mot fritidshem, om huvudmannen kan tillhandahålla det. Fritidshem omfattas av skolans systematiska kvalitetsarbete (4 kap. skollagen).

Fritidsklubb har inga nationella krav på lärarlegitimation. Det finns ingen reglering av undervisning, bara tillsyn och meningsfull fritid. De kvalitetskrav som finns bestäms lokalt.

Avgifter och närvaro

Aspekt	Fritidshem	Fritidsklubb
Avgift	Får tas ut (maxtaxa)	Ofta avgiftsfri
Närvaro	Platsbunden till vårdnadshavares behov	Öppen – barnet kan komma och gå
Tillsynsansvar	Ja	Begränsat

Sammanfattande jämförelse

Område	Fritidshem	Fritidsklubb
Del av skolväsendet	✅	❌
Utbildning enligt skollagen	✅	❌
Läroplansstyrd (Lgr22)	✅	❌
Undervisningsbegrepp	✅	❌
Rektorsansvar	✅	❌
Nationella kvalitetskrav	✅	❌
Lokalt frivilligt upplägg	❌	✅

Skolperspektiv – viktig slutsats

Ur ett skolperspektiv är skillnaden grundläggande:

- **Fritidshem är utbildning** – en integrerad del av skolans uppdrag, styrd av lag och läroplan.
- **Fritidsklubb är omsorg/fritidsverksamhet** – ett frivilligt kommunalt erbjudande utan läroplanskrav.

Det innebär att kommuner inte kan likställa fritidsklubb med fritidshem i juridisk, pedagogisk eller kvalitativ mening. **Detta gör att det givna uppdraget inte är genomförbart så som det är framskrivet idag**.

Om nya fritidsklubbar förväntas starta, så måste finansiella resurser inkomma till Upplevelseförvaltningen, det är inte görbart inom befintlig budget att starta nya verksamheter.

Dock ser båda nämnderna att en utveckling av befintliga fritidsklubbar, speciellt den som är lokaliserad på Lillsidan, är önskvärt och denna fråga ingår i ett påbörjat, gemensamt arbete över förvaltningsgränserna, kring hela Lillsidan som område, är prioriterat.

Utveckling av befintliga fritidsklubbar

Enköpings kommun två fritidsklubbar för barn som går i årskurs 3–6 finns som nämnts tidigare i Romberga och på Västerleden. Utöver det finns fritidsgård från årskurs 7 till och med 17 år även i Hummelsta och Fjärdhundra i skolans lokaler.

Meningsfull fritid

Enligt barnkonventionen har barn rätt till rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder och rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Enköpings kommun erbjuder många möjligheter för barn och unga.

I de verksamheter som UPF driver i egen regi har unga möjlighet till delaktighet och inflytande. Enköpings kommunala fritidsgårdar och -klubbar är en öppen verksamhet där unga har möjlighet att utveckla sitt allra bästa jag. Här har besökare möjlighet till delaktighet och inflytande och kan påverka aktiviteter. Enhet unga ingår även i Enköpings trygghetsskapande för unga både generellt och i nära samverkan kring grupp och individ. Exempel på detta är arrangemang vid riskhelger och lovverksamhet men även samarbeten som Tryggare Enköping och SSPF.

Lillsidan med nya Lillsidan skola och Västerledens aktivitetscenter är en viktig utveckling för hela Enköping. Redan idag finns samarbeten med internt och externt som har möjlighet att växa och utvecklas. Aktiv generation med koncept som sommarkul, öppna veckan, fritidsinspiratören som hjälper barn och vårdnadshavare att hitta meningsfulla fritidsaktiviteter, prova på tillfällen med kulturskola och föreningsliv, läsambassadörer är en del av utvecklingen.

Vi ser det fortsatt viktigt att både ha bredd och spets, ge barn och unga möjlighet till engagemang och egen aktivitet. Inflytande över sin vardag och kommunens utveckling. Av vikt är att hitta det som barn och unga kan påverka mer direkt. Vi behöver även ta med oss att vi behöver vara garanter för en bredd och spets och samtidigt lyssna på våra barn och unga. (Studier visar att färre deltar i föreningsorganiserad verksamhet och fler i egen organiserad verksamhet. Att engagemanget finns men ser annorlunda ut idag.)